

UNIVERSITETET I
NORDLAND

Hvor ble det av skyldspørsmålet?
Et essay om VG og Dagbladet sin dekning av French-
rettssaken

Emnekode: JO203U Dato: 30/04 - 2014

Navn: Magnus Lutnæs Aas

Kandidatnr.: 15

Totalt antall sider: 17

Hvor ble det av skyldspørsmålet?

Et essay om VG og Dagbladet sin dekning av French-rettssaken

I min relativt korte tid som nyhetsjournalist i Dagbladet har jeg fått jobbet med en rekke interessante, spennende og engasjerende saker. En av de større hendelsene jeg har vært med på å dekke er den siste rettssaken mot Joshua French; nordmannen som sammen med sin kamerat Tjostolv Moland i 2009 ble dømt til døden fire ganger i Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo). Bakgrunnen for dette essayet er rettssaken mot French som startet i januar i år. Det er nemlig et spørsmål jeg har tenkt mye på etter at dommen i saken falt 19. februar.

Søndag 18. august i fjor ble 32 år gamle Tjostolv Moland funnet død på sin fengselscelle i Kinshasa. En celle han delte med sin bestekamerat og meddømte, Joshua French. Etter flere alvorlige sykdomsperioder og en psykosebehandling ble det etter kort tid spekulert i om Moland valgte å ta sitt eget liv. Kripas bistod kongolesiske myndigheter i obduksjonen av Moland og kom til konklusjonen at det ikke hadde skjedd noe kriminelt. Likevel ble Joshua French i desember samme år tiltalt for drap av kongolesiske myndigheter. En tiltale som sparket i gang en ny kongolesisk rettssak med en enorm norsk mediedekning. En dekning jeg selv var en del av, både direkte og indirekte. Min rolle i denne dekningen var ikke så veldig stor men jeg mener mine erfaringer likevel er relevante da jeg var en del Dagbladets nyhetsavdeling i hele perioden rettssaken varte. Som tilkallingsvikar jobbet jeg ikke hver dag rettssaken pågikk, men i løpet av de mange dagene jeg jobbet fikk jeg med meg undringer, problemstillinger, og diskusjoner som dreiet seg om hva nyhetssakene våre skulle handle om. Samtaler mellom kollegaer og nyhetssjefer ble ofte tatt på nyhetsdesken som jeg var en del av. På nyhetsavdelinga i Dagbladet er vi på det meste mellom ti og femten journalister, noe jeg mener skaper et samhold fordi vi til enhver tid vet de de andre jobber med. Dermed blir alle også automatisk en del av den løpende diskusjonen på desken. Når det kommer til min direkte involvering, så satt jeg i livestudio flere ganger. Livestudioet var der vi skrev inn hva som skjedde i rettssaken. En journalist, som ikke alltid var den samme hver dag, satt sammen med en tolk og skrev det som skjedde og det som ble sagt i rettssaken inn i studioet. Leserne

kunne følge med i studioet på Dagbladets hjemmeside, og dermed få en slags direkte oppdatering på hva som skjedde i rettssaken. Måten mange av sakene ble skrevet på, var at en annen journalist, blant annet meg, fulgte med i dette studioet og skrev egne saker basert på den viktigste eller mest oppsiktsvekkende informasjonen som dukket opp. For meg var det spennende og stort å få være med på denne prosessen. Flere av mine kollegaer ble sendt til og fra DR Kongo, og statsautoriserte tolker ble leid inn på jobb for å følge rettssaken og oversette hva som ble sagt.

Da rettssaken gikk for fullt var det som å jobbe langs et samlebånd. Teknikken med video og lyd fra DR Kongo gikk smertefritt, og vi fikk skrevet flere saker daglig om det som skjedde nede i Afrika. Det er først i ettertid at jeg har fundert mye på hvordan vi i Dagbladet og journalister i andre store medier faktisk dekket rettssaken. Jeg følte ikke at sakene vi hadde skrevet og vinklingene vi hadde brukt handlet om de riktige tingene. En følelse som ble forsterket da en venn av meg noen uker etter at rettssaken var ferdig spurte meg hva jeg husket best fra deknningen. Det som forundret meg var at jeg husket best episoder og hendelser som ikke handlet om skyldspørsmålet. Jeg husket nyhetssaker om French sin dårlige form, det klamme og varme klimaet i DR Kongo, og aktor Katenda Nkulus teatraliske monologer. Ting som heller forsterket tankene mine om hvor merkelig og uvanlig en alvorlig rettssak ble gjennomført av kongolesiske myndigheter, enn tanker om hvorfor French var skyldig eller ikke. Jeg tenkte derfor på hva jeg husket best fra rettssaken mot Moland og French i 2009 og kom til lignende konklusjon. Plaststoler i rettssalen og et absurd erstatningskrav mot Norge (Eidem & Vedeler 2013).

Disse tankene gjorde at jeg fikk en dårlig følelse for hele deknningen. Var dette virkelig slike minner man skal sitte igjen med etter en slik rettssak? Når man sitter midt i en slik massiv dekning kan det bli vanskelig å se på saken med nye øyne hver dag. Jeg husker at jeg følte en sterk medfølelse til Joshua French da rettssaken nærmet seg slutten. En mann som tidligere var blitt dømt til døden fire ganger, for blant annet å ha vært med på å ta livet av en kongolesisk sjåfør, mente jeg burde slippes fri og få et normalt liv. Han ble jo nektet å sitte, å drikke, å snakke med sine forsvarere, og han var åpenbart syk. Det er tydelig for meg nå at jeg så på han i et sympatisk lys, men jeg forstod ikke med en gang hvorfor. Var det fordi French faktisk var et offer i denne rettssaken eller var det fordi nyhetssakene hadde hatt en påvirkning på meg?

Etter å ha sett over en del av sakene som var blitt publisert oppdaget jeg en mulig grunn til denne sympatien. Veldig få saker handlet om skyld. De fleste handlet om alt annet, og det var der spørsmålet jeg har tenkt mye på i ettertid dukket opp. Kunne grunnen til min sympati for French være på grunn av at skyldspørsmålet havnet for langt i bakgrunnen i mediedekningen? Hadde mediene allerede i forkant av rettssaken tatt stilling til om French var skyldig eller ikke. Unnlot mediene skyldspørsmålet i nyhetssakene sine? Er det mulig å finne eksempler på dette? Jeg kommer til å se spesifikt på Dagbladets og VGs nyhetssaker fra perioden 7. januar til 19. februar, og se på hvordan rettsprosessen ble formidlet til leserne.

*

Rettsaken var planlagt å starte tirsdag 7. januar. I en av Dagbladets nyhetssaker fra denne dagen handler det om hvordan første dag i retten gikk for seg. Allerede her mener jeg Dagbladet legger et dårlig grunnlag for hvordan leserne vil forholde seg til det kongolesiske rettsvesenet utover i rettssaken.

«Før rettssaken startet i dag skiftet man blant annet rettslokale i frykt for regn da det opprinnelige lokalet var ute. Nå går retten innendørs.

Da hovedforhandlingene var smått i gang ble Dagbladets tolk i rettslokalet innkalt til dommerens bord. Få øyeblikk senere var avisas tolk, BBC-journalisten Patrice Citera, plutselig rettens tolk (Bergsaker et al., 2014).»

Det var denne teksten som introduserte mange av leserne til rettssaken mot Joshua French. Med «avisas tolk» mener de Dagbladets innleide tolk i DR Kongo. Hovedpoenget i denne saken er at rettssaken ikke en gang rakk å starte før det dukket opp problemer. Fire setninger fortalte leserne om problemer rundt stedet, klimaet og tolkningen. Problemer som ikke hadde noe å gjøre med annet enn det rent praktiske, og som ikke ville ha noe å si da det kom til å bevise French sin skyld eller uskyld. Det er selvsagt naturlig å nevne slike problemer på rettens første dag, da det er dette som skjer, men jeg mener også at vi allerede her kan se en negativ tendens som fortsatte utover i rettssaken.

Jeg mener førsteinntrykk er veldig viktig, og tror det er med å forme valgene våre videre. For meg gjør et dårlig førsteinntrykk at det tar lenger tid før jeg stoler på en ny person eller føler trygghet på et nytt sted. Derfor tenker jeg også at en slik introduksjon til rettssaken var med på å skape en del usikkerhet og skepsis hos leserne.

Jeg har ikke sett på nyhetssaker som ble publisert i dagene før 7. januar og vet derfor ikke hvor godt VG og Dagbladet skrev om forberedelsene aktoratet og resten av de involverte hadde gjort. Likevel lurer jeg på hva slags inntrykk leserne hadde fått hvis mediene hadde skrevet om dette på rettens første dag. Selv om problemene med sted og klima fortsatt ville dukket opp, tror jeg det ville skapt et annet inntrykk hos leserne hvis de fikk vite at aktoratet og påtalemyndighetene hadde foreberedt seg grundig og at de også mente at disse problemene var ødeleggende for rettssaken. Det virker for meg som ikke mediene forsøkte å bruke lokale kilder i denne saken, noe som jeg tror ville forsterket den gjennom å belyse problemene fra begge sider.

Rettsaken kom til slutt i gang til tross for komplikasjonene, men den varte ikke lenge. Lenger ned i samme sak blir vi informert om at rettssaken ble utsatt fordi Dagbladets tolk ikke gjorde en god nok jobb for retten.

«Etter pausen beslutter dommeren å utsette rettssaken til fredag 10. januar klokka 09.00 på grunn av tolkeproblematikken. En eller helst to nye tolker skal nå engasjeres (ibid.).»

I Øivind Fjeldstad og Merete Lindstad sitt kapittel i boka *Dekke verden! Lærebok i utenriksjournalistikk* skriver de at språkbarrieren kanskje er det største hinderet for langveisfarende norske journalister som ønsker å gjøre en god jobb (Fjeldstad og Lindstad, 2009:320). Mens Dagbladets journalister i Kongo brukte en innleid BBC-journalist som tolk, brukte journalistene som satt i Oslo statsautoriserte tolker. Da den kongolesiske retten oppnevnte Dagbladets tolk, og etter kort tid utsatte rettssaken fordi de ikke mente han gjorde en god nok jobb, skapte dette naturlig nok en diskusjon hos oss i Oslo om vi også skulle fortsette å bruke han. Det retten mente, var at vår tolk ikke kunne oversette rettsbegreper og rettsprosesser på korrekt nok måte. Kunne denne tolken da gi vår journalist i DR Kongo den hjelpen han trengte? Grunnen til at jeg tar opp diskusjonen vi hadde på desken er fordi dette poenget også ble brukt i nyhetssaken. Nyhetssjefen vår ble sitert i saken der han uttaler seg om denne episoden, og betydningen den hadde for Dagbladet. Jeg mener dette var et problem

som ikke hadde trengt å bli belyst gjennom i en nyhetssak. Rett og slett fordi det ikke hadde noe å gjøre med sakens kjerne. Da dommeren valgte å utsette saken var French midt i en forklaring der han gjorde rede for tidligere dommer og sitt kjennskap til Tjostolv Moland. Altså kjempeviktig stoff i forhold til rettssaken videre. Jeg tror journalistene her fikk et valg. Enten å skrive en sak om tolkeproblemet, eller å skrive en sak om French sine tidligere dommer. At de da valgte tolkeproblemet overrasker meg. Selve skyldspørsmålet, som for meg var det viktigste og mest interessante temaet i rettssaken, ble bare nevnt kort øverst i saken.

«French er tiltalt for forsettlig drap på sin kamerat Tjostolv Moland. Kripos bisto den kongolesiske etterforskningen, men fant ikke at det hadde skjedd noe kriminelt (Bergsaker et al., 2014).»

I en sak som skal ta for seg første dag i retten, er det for meg utrolig at dette er alt som står om skyldspørsmålet. Jeg mener at dette er en indikasjon på at Dagbladet mente Joshua French var uskyldig. Rett og slett fordi de ikke begrunner hvorfor Kripos mente det ikke hadde skjedd noe kriminelt. Hvorfor står han da tiltalt for drap? Burde ikke vi som objektive journalister en gang utforske muligheten for at det HAR skjedd noe kriminelt, hvis kongoleserne mener det? Det hadde vært interessant å få vite hvorfor de norske og kongolesiske etterforskerne kom til forskjellige slutninger. Mitt poeng er at French ble dømt til døden fire ganger i 2009, for drapsforsøk, spionasje, ulovlig våpenbesittelse og for å ha dannet et kriminelt forbund med Tjostolv Moland. Er det da umulig at French faktisk tok Molands liv? For meg er French dømt for alvorlige kriminelle handlinger, og jeg finner det underlig at Dagbladet i stor grad utelot å nevne dette sin dekning av rettssaken.

På morgenmøtet dagen rettssaken startet sa nyhetssjefen vår klart ifra at vi ikke skulle se på eller behandle Joshua French som et offer i saken. Til tross for denne beskjeden synes jeg han fikk en offerrolle i mediene. Noe som kan ha skjedd på grunn av journalistene som jobbet med saken. Siden jeg er såpass fersk i journalistyrket tror jeg at ting som blir sagt på morgenmøter og i diskusjoner på desken sitter lenger ved meg enn det gjør hos andre og mer erfarne journalister. Jeg er overbevist om at journalister som har jobbet med lignende saker titalls ganger tidligere registrerer hva som blir sagt, men at de likevel skriver sakene slik de alltid har gjort. Derfor tror jeg også at jeg kan se på sakene som ble skrevet under rettssaken med et mer objektivt blick enn mange av kollegaene mine.

Olav Njaastad skriver i sin bok at alle saker er preget av journalisten og redaksjonen som har arbeidet med den (Njaastad, 2012:14). Det er den forståelsen jeg også har. Men betyr det at vi kan få et inntrykk av en journalist sine meninger og holdninger om vi hadde lest alle sakene hans over lang tid? I dette tilfellet tror jeg at journalistene som skrev flesteparten av sakene i French-rettssaken ubevisst brukte de erfaringene de hadde fått i DR Kongo under rettssaken i 2009. De fleste hadde besøkt landet tidligere og etter min mening kommet tilbake med egne inntrykk om hva som var rett, galt, og merkelig med landet. Om de på forhånd hadde tatt stilling til skyldspørsmålet er derimot vanskelig å si.

Hos oss i Dagbladet var det flere journalister som jobbet med French-rettssaken. Det var også tre journalister som vekslet mellom å dra ned til DR Kongo for å dekke saken derfra. Jeg lurer på om dette var positivt eller negativt. Hvis én journalist hadde dekket hele rettssaken hadde jo ikke klimaet vært uvanlig og samspillet med lokale kilder hadde heller ikke vært ferskt. Hvis nyhetssaker er påvirket av journalisten som skriver dem, så tenker jeg at fokuset på det ukjente og uvanlige også blir større hvis journalisten i DR Kongo stadig blir byttet på?

Et annet moment jeg også vil trekke inn er fornemmelsen av nærhet. Njaastad skriver at jo lenger unna våre hjemlige trakter det skjer noe, jo større må omfanget eller konsekvensene være for å få nyhetsdekning hjemme (Njaastad, 2012:42). I dette tilfellet skjedde hendelsen, altså rettssaken, i DR Kongo og involerte «en av våre egne». Likevel lurer jeg på hvor stor denne hendelsen faktisk var, objektivt sett. Hvor mange er det som sitter i et afrikansk fengsel og har blitt tiltalt for å drepe en medfange som faktisk har tatt sitt eget liv? Det hadde vært utrolig interessant å vite dette. Er French det eneste tilfellet, eller er han én av tusen som blir tiltalt for dette i DR Kongo og Afrika årlig? Dette mener jeg ville satt denne rettssaken i perspektiv. Var denne rettssaken noe alle i Kinshasa fulgte med på, eller var den ukjent for de fleste uten kjennskap til fengselet? Dette er for meg relevante spørsmål som ikke ble besvart, eller forsøkt besvart av VG og Dagbladet under denne rettssaken. Jeg tror de to avisene så på dette som en hendelse der en hvit mann fra lille Norge ble utsatt for forskjellsbehandling på grensen til rasisme i ukjente DR Kongo.

«Vi er særlig opptatt av å høre om dem som er i samme situasjon som oss selv, og i enda større grad er vi interessert i å høre om personer som er i en situasjon som vi personlig er engstelige for å komme i» (Njaastad, 2012:42).

Dette kan sies om hele Joshua French-saken. Han er en person vi kan kjenne oss igjen i men befinner seg i en situasjon vi ikke vil oppleve selv. Dessuten er han på et sted som vi ikke kjenner, men som virker simpelt, stort, ubehagelig og skummelt. Ifølge Njaastad handler det om emosjonell nærhet. Vi er interesserte i å lese om French fordi han er en nordmann som oss, og vi føler med han. I slike saker er det vi journalister som er mellomledet. Det er vi som beskriver hva som skjer og det er vi som skal la det være opp til leserne å gjøre seg opp en mening om eventuelle problemer og konflikter. Så hvordan skal vi løse jobben når den finner sted i et ukjent land? Elisabeth Eide bruker et eksempel om DR Kongo når det kommer til hvordan journalister skal prøve å forstå en kultur. Hun skriver at det handler om å sette seg like mye inn i historien til det stedet du rapporterer fra.

«Er konflikten i Den demokratiske republikken Kongo først og fremst etnisk? Hvilke andre årsaker kan tenkes?» (Eide og Simonsen, 2009:28)

Eide bruker dette eksemplet om konfliktene i landet, som borgerkrigen mellom hutuer og tutsier, for å illustrere at det finnes problemer i landet som går mye dypere enn vi er klare over. Hvis vi setter oss inn i historien og prøver å forstå samfunnet i landene vi rapporterer fra, kan vår egen forståelse for hvorfor ting er som de er også øke. Jeg er enig med Eide som mener dette er kunnskap som kan være viktig å ha for å også forstå hvorfor en rettssak gjennomføres i landet som den gjør. Hadde for eksempel denne langvarige konflikten noen påvirkning på hvordan rettssaken mot French ble forberedt på? Hadde konflikten noe å si for hvordan Joshua French, en hvit mann fra Europa, ble behandlet på i retten? Hva slags syn har kongoleserne på hvite menn fra velstående europeiske land som kommer til landet? Hvis mediene hadde satsset litt mer på å utforske slike spørsmål tror jeg at vi hadde fått en del svar på hvorfor rettssaken ble gjennomført som den ble.

*

En person som fikk mye oppmerksomhet i mediene var aktor i rettssaken, Katenda Nkulu. Det ble skrevet flere saker som handlet om måten han snakket på og hvordan han framstod i retten. Et eksempel er VG sin sak som handler om da Nkulu forlot rettssalen fordi French sin forsvarer anklaget han for å bjeffe.

«Nkulu, som er kjent for sin engasjerte og til tider teatraliske oppførsel, forlot salen ved 14- tiden fredag, kort tid etter at han sa:

- Jeg får høre at jeg er en hund, siden jeg liksom står her og bjeffer, med adresse til Joshua Frenchs (31) forsvarer.

Aktor kom imidlertid fort tilbake til rettslokalet igjen etter kort tid, og saken kunne fortsette (Eisenträger et al., 2014a).»

Etter min mening er ikke dette noe å skrive en egen sak om. Det er riktig at aktor Nkulu var utagerende, høylytt, og til tider teatralisk, men det er ikke sikkert en slik oppførsel er uvanlig i en kongolesisk rettssak. Det er derimot uvanlig for oss her hjemme i Norge. Den eneste effekten slike saker har tror jeg er å gjøre leserne enda mer skeptiske til hele rettsprosessen. For å bruke et begrep Ann Kristin Odden trekker fram i sin masteroppgave, kan det for meg virke som vi gjennom denne og andre saker om den kongolesiske aktoren portretterte han på en patroniserende måte (Odden, 2011:26). Odden sin masteroppgave *To nordmenn – og «de der nede»* handler om mediedekningen av rettssaken mot French og Moland i 2009. Der tar hun opp et interessant poeng i hvordan vi nordmenn portetterer afrikanere på. Hun trekker fram Marianne Gullestad som skriver om hvordan misjonsorganisasjonene bidro til etableringen av en norsk identitet som en moderne velferdsstat, men også karakteriseringen av nordmenn som givere, og afrikanere som mottakere. Den konstante legitimeringen av misjonen overfor ulike givere i Norge førte til en patroniserende måte å portettere afrikanere på (Gullestad, 2007, referert i Odden, 2011:26). Dette kan bety at norske medier allerede før noen av rettssakene i DR Kongo hadde slags nedlatende tone i saker som handlet om DR Kongo og kongolesere. Dette er selvsagt en undring og ikke en bekreftet påstand, men det kan likevel forklare hvorfor Nkulu ble beskrevet som bjeffende og teatralisk i media.

«French er alvorlig syk og diplomater og advokater jobber på spreng for å skaffe kyndig legehjelp til den dødsdømte nordmannen.

Både å skaffe legehjelp lokalt og å fly inn en doktor fra Norge eller et annet land har vært diskutert. Foreløpig har de ikke lyktes (...) (Bergsaker og Pedersen, 2014a)»

Den fysiske formen til French tok mye plass i mediedekningen. Dette utdraget fra Dagbladets artikkel forteller oss at han ikke fikk den hjelpen han trengte da han gradvis ble sykere utover i rettssaken. Dessuten skal kongolesiske myndigheter ha vært svært vanskelige å samarbeide med for diplomater og advokater. Jeg er enig i at dette høres alvorlig ut, for den tiltalte skal være sunn og frisk selv når han eller hun befinner seg i en rettssal. Ved å skrive om hvor vanskelige kongolesiske myndigheter var å samarbeide med, og fortelle at de ikke hjalp French med sykdommen sin, så skapes det sympati. VG går derimot enda lenger i sin sak. For å illustrere hvor syk French faktisk var, beskriver journalistene en episode i detalj.

«Da Joshua French skulle avgi sin forklaring, måtte han kaste opp i en plastpose på tiltalebenken (Eisenträger et al, 2014b).»

Det er ikke sikkert journalisten som skriver saken gjør det for å skape sympati, men fokuset han eller hun velger i saken er med på å avgjøre dette. Ifølge saken skal French også ha sett sliten ut, svettet kraftig, gått tom for vann og han skal heller ikke ha sovet i løpet av to-tre dager. I Norge hadde man utsatt saken ved at den tiltalte hadde fått en legerklæring, men det ble ikke gjort i DR Kongo. Han fikk ikke besøke lege fordi aktoratet gjennom rettssaken var skeptiske til French og mente at han til tider spilte syk (Bergsaker og Pedersen, 2014b). En skepsis jeg sammenligner med den skepsisen jeg tror leserne følte mot aktoratet. Jeg mener leserne ble foret med informasjon som gjorde at de tvilte på kongolesiske myndigheter. Jeg vil likevel trekke fram noe som overrasket meg positivt og som jeg mener illustrerer hva sakene skulle inneholdt mer av. VG sin sak fra 31. januar handler om at Joshua French ikke har sovet på to dager, illustrert gjennom et ingressbildet der French sitter og holder rundt moren sin. Selv om fokuset i denne saken fortsatt handler om det noe mer uvesentlige i rettssaken, så viser VG lenger ned i saken også fram to ulike bilder av aktor Katenda Nkulu som viser hvor trett og sliten han er (VG kaller han Homère mens flere andre medier kaller han Katenda. Jeg kaller han Katenda).

«Det er tydeligvis flere som er slitne under rettssaken. Vakter ligger åpenbart og sover, dommere gjesper, og den energiske aktoren oberst Homère Nkulu (46) sovnet også av. (...) Den gestikulerende og ivrige aktoren har de siste dagene gitt uttrykk overfor VG for at han er sliten (Eisenträger et al, 2014c).»

Denne teksten står under bildene av Nkulu. Jeg mener at VG her gir leserne et innblikk i hvordan denne rettssaken også har hatt en påkjenning på kongoleserne. Det var nemlig ikke bare French som var trøtt og sliten, men også aktor. Dette er et av de få eksemplene jeg har funnet der en nyhetssak faktisk belyser en sak fra begge sider. Norsk og kongolesisk. Det er også interessant at VG viser dette gjennom bruk av bilder. Bernt Eide og Rune Ottosen skriver i sitt kapittel i *Dekke verden! En lærebok i utenriksjournalistikk* at mennesker husker bilder betydelig bedre enn tekst. De viser til eksemplet med Vietnamkrigen, som huskes i stor grad gjennom to-tre enkeltbilder (Eide og Ottosen, 2009:98). I mitt eksempel mener jeg de to bildene av Nkulu gjør saken bedre. Ved å vise bilder av en sliten Nkulu så forteller også VG mer enn det som står i teksten. Det gir også saken et annet perspektiv, da leserne fikk et glimt av «den andre siden».

Siden rettsprosessen var så uvant for oss her i Norge, var det nødvendig å ha bilder som illustrerte det vi skrev. Bilder er tross alt en av de viktigste byggeklossene i et journalistisk arbeid. På desken i Dagbladet var det hele tida et press på å få nye bilder tilsendt fra rettssalen. Hadde vi ikke fått vist fram bilder av Joshua French, rettssalen, aktor, og omgivelsene ville ikke sakene blitt skrevet.

Dommen i saken falt 19. februar og vi som hadde fulgt rettsprosessen var på forhånd veldig usikre på hva den ville bli. Aktoratet og påtalemyndighetene hadde ikke vært særlig villige til å høre på norske ekspertvitner, og skepsisen de hadde mot French gjorde det uklart for oss om de i det hele tatt hadde trodd på noe av det han hadde sagt i retten. Da det ble klart at French ble dømt til livstid, skyldig for Molands død, ble det derfor naturlig å nevne hvor feilaktig de norske støttespillerne mente dommen var.

«French har på det sterkeste bedyret sin uskyld(..) French har også fått støtte både av UD - som kom med kritikk av tiltalen - og av norsk politi:

Både Kripas og kongolesisk politi slo fast at ingenting kriminelt hadde funnet sted, men kongolesiske rettsmedisinere kom seinere med nye opplysninger (Bergsaker, Citera & Krokfjord, 2014).»

Denne saken beskriver hvordan domsavsigelsen ble opplest og hvordan, uten å nevne bevisgrunnlag, dommerne kom fram til at French var skyldig. Det er interessant å se at Dagbladets journalister igjen bruker Kripas sin konklusjon om skyldsspørsmål i saken (som

de også brukte på rettens første dag). Jeg mener dette viser at journalistene tok stilling til skyldspørsmålet fra starten av, da de etter seks uker med rettssak fortsatt baserte saken rundt samme konklusjon. Professor i rettsvitenskap og tidligere lagdommer Terje Einarsen skrev 28. februar en kronikk på NRKs nettsider der han tok opp de norske mediernes dekning av French-saken. Der kom han med en rekke kritiske spørsmål.

«Det er uansett galt at Kripas har konkludert i skyldspørsmålet og «frikjent» French, slik det har vært fremstilt av norske medier (Einarsen, 2014).»

Einarsen mener nemlig at en slik konklusjon gikk utover det opprinnelige mandatet til Kripas. De var i DR Kongo for å bistå kongolesiske myndigheter og ikke for å ta stilling til skyld. I mine øyne har norske medier skrevet saker med utgangspunktet at French var uskyldig. Som jeg har nevnt tidligere så mener jeg man burde stilt flere spørsmål rundt om French faktisk tok Molands liv. Derfor var det som et friskt pust da jeg kom over denne kronikken der Einarsen mener mediene har oversett denne essensielle delen.

«(...) Enten begikk Moland selvmord på en bestemt måte, slik French har forklart, eller så ble Moland drept av French. Det finnes så vidt vites ingen andre alternativer. Denne lett forståelige kjernen i saken har pressen med fullt overlegg dekket over så godt den har kunnet, til tross for gigantisk og sensasjonspreget dekning av hele saken. Og uten forsøk på rettfærdiggjøring av unnlatelsen (ibid.).»

Jeg tror også at mediene unnlot å undersøke muligheten for at Moland ikke tok sitt eget liv, og mener at fokuset lå på andre og mer uvesentlige ting enn skyldspørsmålet. Dette kan ha resultert i at French derfor fikk en slags offerrolle. Det er klare likheter mellom VGs og Dagbladets nyhetssaker. I mine øyne har de fokusert på lignende temaer og vist dårlig journalistikk ved å være ensporet og uvillige til å ta opp de alvorlige spørsmålene. Einarsen kaller det en flokkpreget mangel på evne og vilje.

«Straffesaken og straffedommen mot Joshua French for drapet på Tjostolv Moland er blitt urovekkende ensidig og ufullstendig fremstilt av norske media. Det er skremmende å iaktta en så flokkpreget mangel på evne og vilje til nøktern rapportering fra en offentlig rettsprosess i et annet land (ibid.).»

Joshua French er ikke den eneste nordmannen som sitter fengslet i utlandet. I en artikkel VG skrev 22. januar i år står det at 60 nordmenn satt i utenlandske fengsler pr. 1. januar i år. Da jeg søkte opp Joshua French på Google fikk jeg 550 000 treff, altså over en halv million nettsider som nevner navnet hans og handler om hva han har vært i gjennom. Da jeg søkte opp John Kristoffer Larsgard fikk jeg «bare» 180 000. Larsgard er også norsk men sitter i et amerikansk fengsel. Hvor mange nordmenn vet egentlig hvem Larsgard er? Eller navnene på de resterende 58? Hvorfor hører vi ikke mer om dem?

Som jeg skrev tidligere, så handler det ifølge Olav Njaastad om at hvor lenger unna våre hjemlige trakter det skjer noe, jo større må omfanget eller konsekvensene være for å få nyhetsdekning hjemme (Njaastad, 2012:42). Jeg tror situasjonen Joshua French opplever i DR Kongo er noe av det verste man kan oppleve. Hele saken kunne like godt vært tatt rett ut fra en bok. En hvit mann sitter fengslet i et fattig og krigsherjet land i Afrika dømt til døden. I tillegg har han blitt dømt til livstid for å drepe sin bestevenn, den eneste han visste om som faktisk kunne kjenne seg igjen i situasjonen hans, delte de samme følelsene, og snakket det samme språket. French er isolert i et miljø som er totalt ukjent og ubehagelig. Det høres nesten for utrolig ut til å være sant. Er det dette som gjorde at mediene alltid har hoppet på denne saken? Er ikke de andre tilfellene eksotiske nok? Larsgard sitter fengslet i USA. Det samme gjør seks andre nordmenn. Vi har personer som sitter fengslet i Tyskland, Spania, Kenya, Argentina, og Litauen for å nevne noen eksempler. Det kan virke som media har plukket ut French og DR Kongo som det mest interessante.

«Norsk pressepraksis er slik at de fleste offentlige kjente kriminelle bør kunne tre tilbake blant de anonyme etter en del år (Kvam, 2002,188ff).»

Før rettssaken i 2009 var Joshua French en helt vanlig person som de fleste nordmenn ikke kjente til. I dag er situasjonen helt annerledes. Som jeg nevnte tidligere er det over en halv million nettsider som nevner navnet hans. Mye takket mediene. Jeg tror ni av ti nordmenn ville gjenkjent igjen et bilde av Joshua French. Noe som gjør det mulig å se hvor stor makt mediene har når det kommer til en persons rykte og omdømme. Hvis mediene da har en skjev nyhetsdekning mener jeg det bør få følger på noe vis. Vi journalister har et ansvar i å være objektive. Vi skal skrive om saker fra begge sider og vi skal stille de vanskelige spørsmålene. I French sitt tilfelle tror jeg ikke at han noen gang kommer til å kunne tre tilbake blant de anonyme. Likevel mener jeg at situasjonen hans er interessant å se på når det kommer til identifisering. Medieomtale fungerer i mange tilfeller som en tileggsstraff. Svein Brurås

skriver at identifisering i media kan gjøre straffen langvarig (Brurås, 2002:234). I Vær Varsom-plakatens punkt 4.7 står det at vi skal være varsomme med bruk av navn og bilde i kriminal- og rettsreportasjer. I denne rettssaken er vi langt forbi det punktet fordi French trådte inn i det offentlige i 2009 og ble en kjent person. Likevel er dette en annen rettssak, og French hadde ikke noe valg denne gangen om han ville unngå mediens oppmerksomhet.

Jeg fulgte ikke rettssaken mot French og Moland i 2009 like tett som jeg fulgte denne. Jeg husker derfor lite fra den, så uten å si så mye om medias dekning av den rettssaken, overrasker det meg at landets to største aviser velger å fokusere store deler av dekningen på uvesentlige faktorer. For meg var dekningen til tider useriøs. Useriøs i den forstand at nyhetssakene ikke handlet om skyldsspørsmål og bevis, men på ting som ikke hadde noen direkte innvirkning på om French ville bli dømt skyldig for drap eller ikke. Selv etter å ha dekket en rettssak i DR Kongo for fem år siden, virket det som journalistene som dekket årets rettssak ble like overrasket over hvor ulikt samfunnet der nede var i forhold til det norske. For meg er dette en komplisert sak å reflektere rundt, for det handler ikke bare om å dekke en rettssak. Det handler også om utenriksjournalistikk, profesjonell objektivitet, personvern og om personlige erfaringer. Det er derfor vanskelig å komme til en slags slutning. Overskrifter som «*French har ikke sovet på to dager*», «*Dagbladets tolk ble plutselig rettens tolk*», «*Joshua French kastet opp i rettssalen*», og «*Aktor forlot rettssalen etter fornærmelse*» viser til vinklinger som svekker en eventuell tillit til det kongolesiske rettsvesenet enn vinklinger som opplyser leserne om saken. Når det kom til skyldspørsmålet brukte både VG og Dagbladet Kripos sin konklusjon som grunnlag. En konklusjon som ifølge Terje Einarsen Kripos ikke en gang skulle ta.

Jeg har tatt for med ni saker fra VGs og Dagbladets dekning av French-rettssaken. Med tanke hvor mange nyhetssaker som ble skrevet av disse to mediehusene, kan utvalget mitt virke snevert. Jeg mener likevel at disse ni nyhetssakene viser til en negativ tendens. Sakene jeg valgte å bruke ble tatt fra starten, midten og slutten av rettssaken. Derfor føler jeg at jeg har klart å vise til en uendret tendens der skyldspørsmålet i stor grad har blitt overskygget av det mer eksotiske og uvante.

Ann Kristin Odden kom i sin masteroppgave fram til at journalistene som dekket rettssaken i 2009, dekket den sympatisk. I sitt sammendrag skriver hun at journalistene hun snakket med den gangen forklarte ”sympatidekningen” med mangel på tid, samt at de ikke ønsket å påvirke

rettssaken ved å publisere sensitiv informasjon. Hun skriver også at journalistenes personlige erfaringer fra Afrika og DR Kongo hadde en innvirkning på sakene de skrev (Odden, 2011). Jeg kom også fram til at journalistenes personlige erfaringer og bakgrunn spilte en rolle når det kom til hva slags saker som ble skrevet. Jeg tror det er lett for erfarne journalister å falle inn i et kjent arbeidsmønster. Når det kommer til mangel på tid er det naturlig å stille spørsmål rundt hva tidspress og konkurranse gjør med journalistikken. Mellom Dagbladet og VG er det en stor konkurranse om å ha de beste sakene eller om å ha den samme saken ute først. Hører jeg på jobb at VG er på samme sak som meg blir det et kappløp om å få den ut kortest mulig tid med mest mulig informasjon. Dette kan også ha vært tilfellet flere ganger i French-rettssaken. Hadde vi ikke tid til å skrive de gode sakene? Jeg tror at hvis tidspresset ikke hadde eksistert, så ville vi fått skrevet mye bedre saker enn vi gjør i dag. Det hadde selvsagt blitt færre saker totalt sett, men det ser jeg ikke på som noe negativt. Det er bare å se på Aftenposten, som jeg mener skriver bedre saker enn oss på nyhetsavdelinga i Dagbladet. De er ikke med i den konkurransen VG og Dagbladet har med hverandre. Det virker som de arbeider mer uavhengig med sine egne saker, og får som et resultat av dette ut nyhetssaker som er mer gjennomarbeidet og grundige.

Utgangspunktet for dette essayet ble lagt da jeg fikk spørsmål om hva jeg husket best fra rettssaken mot Joshua French. Jeg mener vi bør tilstrebe å ha en så objektiv nyhetsdekning som mulig. Til tross for hvor alvorlig situasjonen er for French og den emosjonelle nærheten vi kanskje føler til ham, så rettferdiggjør ikke det en ”sympatisk” og skjev mediedekning. I starten av rettssaken var jeg sikker på at han var uskyldig i Molands død, men etter å ha fulgt dekningen har jeg endt opp med flere spørsmål enn svar. Jeg ble usikker og tror det er fordi mediene ikke har vært flinke nok til å gjøre rede for skyldspørsmålet. Hvis det mot formodning kommer en rettssak til, så la oss få til en bedre og mer objektiv dekning av hva som er rett og galt. Så kan vi heller skrive om formen hans og det kongolesiske været før og etter rettssaken.

Referanseliste

Litteratur:

Brurås, Svein. 2002. "Personvernet". I *Etikk for journalister*, redigert av S. Brurås, 192-268. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Eide, Bernt. & Ottosen, Rune. 2009. "Verdensbilder" I *Dekke verden! En lærebok i utenriksjournalistikk*, redigert av E. Eide og A. H. Simonsen, 93-105. Kristiansand: IJ-Forlaget.

Eide, Elisabeth. 2009. "Å dekke verden." I *Dekke verden! En lærebok i utenriksjournalistikk*, redigert av E. Eide og A. H. Simonsen, 7-35. Kristiansand: IJ-Forlaget.

Fjeldstad, Øivind. & Lindstad, Merete. 2009. «Journalistikk utenfor allfarvei.» I *Dekke verden! En lærebok i utenriksjournalistikk*, redigert av E. Eide og A. H. Simonsen, 315-327. Kristiansand: IJ-Forlaget.

Kvam, Bjarne. 2002. *Krimjournalisten*. Kristiansand: IJ-Forlaget.

Moen, Ole Martin. 2011. *Essayskriving. Kort og klart*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Njaastad, Olav. 2012. *Nyhetsjournalistikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Fellespensum:

Bech-Karlsen, Jo. 2003. *Gode fagtekster – Essayrking for begynnere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog, og Leif Ove Larsen. 2007. *Metodebok for mediefag*. 3. utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Masteroppgave:

Odden, Ann Kristin. 2011. *To nordmenn – og «de der nede»*. En studie av tre norske avisers dekning av Kongo-saken høsten 2009. Masteroppgave i journalistikk, Universitetet i Oslo.

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/27816/masterannkristinodden.pdf?sequence=1>

Nettartikler:

Bergsaker, Tore, Torgeir P. Krokfjord, John Terje Pedersen, og Hans-Martin Thømt Ruud. 2014. "Dagbladets tolk ble plutselig rettens tolk." *Dagbladet*, 7. januar. Hentet 25. mars 2014. <http://www.dagbladet.no/2014/01/07/nyheter/utenriks/kongo-saken/31153595/>

Bergsaker, Tore, Patrice Citera, og Torgeir P. Krokfjord. 2014. "Joshua French er dømt til livsvarig fengsel." *Dagbladet*, 19. februar. Hentet 25. mars 2014. http://www.dagbladet.no/2014/02/19/nyheter/kongo-saken/joshua_french/utenriks/tjostolv_moland/31863175/

Bergsaker, Tore, John Terje Pedersen. 2014a. "French får ikke gå ut." *Dagbladet*, 12. januar. Hentet 28. mars 2014. http://www.dagbladet.no/2014/01/12/nyheter/kongo/joshua_french/kongo-saken/rettssak/31243741/

Bergsaker, Tore, John Terje Pedersen. 2014b. "Aktor: - French spiller syk." *Dagbladet*, 9. januar. Hentet 28. mars 2014. http://www.dagbladet.no/2014/01/09/nyheter/joshua_french/kongo/31194412/

Eggen, Siri, Øyvind Gustavsen. 2014. "60 nordmenn er fengslet i utlandet." *VG*. Hentet den 20. april 2014. <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/60-nordmenn-er-fengslet-i-utlandet/a/10120795/>

Eidem, Åshild, Mathias Vedeler. 2013. "Slik havnet Moland i fengsel i Kongo." *Aftenbladet*. Hentet den 25. april 2014. http://www.aftenbladet.no/nyheter/politikk/Slik-havnet-Moland-i-fengsel-i-Kongo-3235079.html#.U1zDLfl_uuI

Einarsen, Terje. 2014. "Rettskandale eller medieskandale?" *NRK*. Hentet den 10. april 2014. http://www.nrk.no/ytring/rettskandale-eller-medieskandale_-1.11561267

Eisenträger, Stian, Siri Eggen, Heidi Østhus Erikssen, Ola Mjaaland, Bjørn-Martin Nordby, og Endre Alsaker-Nøstdahl. 2014a. "Aktor forlot rettssalen etter fornærmelse." VG, 31. januar. Hentet 28. mars 2014.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/kongo/aktor-forlot-rettssalen-etter-fornaermelse/a/10128645/>

Eisenträger, Stian, Heidi Østhus Erikssen, Ola Mjaaland, Bjørn-Martin Nordby, Endre Alsaker-Nøstdahl, Fredrik Svenden, og Marianne Vikås. 2014b. "Joshua French kastet opp i rettssalen." VG, 4. februar. Hentet 28. mars 2014.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/kongo/joshua-french-kastet-opp-i-rettssalen/a/10121553/>

Eisenträger, Stian, Siri Eggen, Heidi Østhus Erikssen, Ola Mjaaland, Bjørn-Martin Nordby, og Endre Alsaker-Nøstdahl. 2014c. "Forsvarer: French har ikke sovet på to dager." VG, 31. januar. Hentet 28. mars 2014.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/kongo/forsvarer-french-har-ikke-sovet-paa-to-dager/a/10128628/>

Laustsen, Eliese, Bjørn-Martin Nordby. 2014. "Syk French flyttet til ny fengselscelle." VG, 8. februar. Hentet 28.mars 2014.

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/kongo/syk-french-flyttet-til-ny-fengselscelle/a/10121984/>

Annet:

- Vær Varsom-plakaten